

Отримана 31.10.2025

Прорецензована: 10.11.2025

Прийнята до друку: 24.11.2025

Електронна адреса: Nazarii.Fylyk@lnu.edu.ua

DOI: <http://doi.org/10.25264/2312-7112-2025-29-108-113>

Філик Н. Спекулятивний нігілізм: критика проекту Меясу як радикальної форми філософської зневіри. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філософія»: науковий журнал*. Острог : Вид-во НаУОА, 2025. № 29. С. 108–113.

УДК 141.7:1

Назарій Філик

СПЕКУЛЯТИВНИЙ НІГІЛІЗМ: КРИТИКА ПРОЕКТУ МЕЯСУ ЯК РАДИКАЛЬНОЇ ФОРМИ ФІЛОСОФСЬКОЇ ЗНЕВИРИ

Статтю присвячено критичному аналізу філософського проекту Кантена Меясу, викладеного у праці «Після скінченності: Нарис про необхідність контингентності». Дослідження фокусується на доведенні тези, що цей проект, попри свої декларовані антинігілістичні та антифідейстичні інтенції, є не подоланням нігілізму, а його найрадикальнішою онтологічною формою під назвою «спекулятивний нігілізм». Вступна частина статті окреслює контекст кореляціонізму як посткантіанської парадигми, яку Меясу прагне подолати. Аналізується його аргумент Архівокопного та проблема фідейзму як головні рушії критики філософії скінченності. Детально розглядається запропоноване Меясу рішення раціональне доведення нового Абсолюту, принципу фактуальності, який стверджує, що єдиною необхідною істиною є абсолютна контингентність буття. Цей Абсолют ідентифікується як Гіпер Хаос. Проводиться чітка демаркаційна лінія між класичним нігілізмом Фрідріха Ніцше, як кризою культури та цінностей, пов'язаною зі «смертю Бога» та спекулятивним нігілізмом Меясу. Доводиться, що нігілізм Меясу є радикальнішим, оскільки він знецінює не лише трансцендентні цінності, але й саму платформу для будь-якого аксіологічного проекту (стабільність фізичних законів), роблячи онтологічно марними проекти екзистенційного бунту чи творчої волі. Таким чином, доводиться, що онтологія Меясу паралізує саму можливість аксіологічного проекту, позбавляючи його будь-якої стійкої основи. Ключова увага приділена аналізу фундаментальної суперечності спекулятивного реалізму Меясу. Окремо аналізуються дві спроби автора врятувати свій проект від власних нігілістичних висновків: апеляція до математики та «спекулятивна надія» на майбутнього Бога. Деконструється поняття спекулятивної надії, яка виявляється найслабшою формою фідейзму, а саме вірою у віру. У висновках стверджується, що проект Меясу зазнає краху, перетворюючись на свою протилежність. Спекулятивний проект завершується актом сліпої віри, а антинігілістичний доведенням нігілізму як фундаментального закону буття. Ця самосуперечність ідентифікується як найвища форма філософської зневіри.

Ключові слова: Кантен Меясу, спекулятивний нігілізм, кореляціонізм, Гіпер Хаос, принцип фактуальності, фідейзм.

Nazarii Fylyk

SPECULATIVE NIHILISM: A CRITIQUE OF MEILLASSOUX'S PROJECT AS A RADICAL FORM OF PHILOSOPHICAL DESPAIR

A Critique of Meillassoux's Project as a Radical Form of Philosophical Despair The article is devoted to a critical analysis of Quentin Meillassoux's philosophical project as presented in his foundational work *After Finitude: An Essay on the Necessity of Contingency*. The core thesis demonstrated is that this project, despite its declared anti-nihilistic and anti-fideistic intentions, ultimately fails to overcome nihilism, instead constituting its most radical ontological expression, which is termed «speculative nihilism». The introductory part of the article outlines the context of correlationism a dominant «postkantian» paradigm which Meillassoux seeks to dismantle. The analysis focuses on his famous argument of the arche-fossil and the problem of fideism, which serve as the primary drivers for his critique of the philosophy of finitude. Meillassoux's proposed solution is meticulously examined: the rational demonstration of a new Absolute, the principle of factuality, which asserts that the only necessary truth is the absolute contingency of being itself. This ultimate Absolute is identified as Hyper Chaos, representing the infinite, ungovernable potential for existence to arise and vanish without any cause. A clear demarcation line is drawn between the classical nihilism of Friedrich Nietzsche, understood as a cultural and axiological crisis stemming from the «death of God» and Meillassoux's speculative nihilism. It is argued that Meillassoux's approach is fundamentally more radical because it devalues not only transcendent values but also the very platform for any axiological project, such as the assumed stability and universality of physical laws. Consequently, existential rebellion or creative will are rendered ontologically futile. Thus, the article demonstrates that Meillassoux's ontology paralyzes the very possibility of an ethical or axiological project, fundamentally depriving it of any stable foundation. Special attention is given to analyzing the fundamental contradiction within Meillassoux's speculative realism. The research examines two attempts by the author to rescue his project from its own destructive nihilistic conclusions: the appeal to the non-contingency of mathematics and the notion of «speculative hope» for a future God. The concept of speculative hope is deconstructed, revealing it to be the weakest form of fideism—a belief in belief itself or a hopeful dependence on a cosmic lottery. In conclusion, it is argued that Meillassoux's project

collapses into its own opposite: the rigorously rational speculative project terminates in an act of blind faith, and the anti-nihilistic one results in the rational affirmation of nihilism as the fundamental, inescapable law of being. This self-contradiction, or the logical suicide of rationalism, is identified as the highest and most profound form of philosophical despair in contemporary thought.

Key words: *Quentin Meillassoux, speculative nihilism, correlationism, hyper chaos, principle of factuality, fideism.*

Вступ. Філософський ландшафт початку 21 століття значною мірою визначався спадком кантіанських критик. Цей спадок окреслив парадигму в філософському мисленні, яку Кантен Меясу згодом охрестив кореляціонізмом. Теза про фундаментальну взаємозалежність суб'єкта та об'єкта а також мислення й буття, стала не просто домінантною, а практично безальтернативною інтелектуальною догматикою. Європейська філософія, особливо у вигляді її континентальних варіацій, здавалося, остаточно утвердилася в межах філософії скінченності. Кореляційні настанови звузили будь-яке знання до горизонту людського доступу, фактично унеможлививши претензії на досягнення Абсолюту та «речей в собі». Велике Зовнішнє, як реальність, байдужа до людської присутності у світі залишалося немислимим. Водночас цей епістемологічний ландшафт сприймався інтелектуальною стагнацією, формою академічного нігілізму, що в своїй релятивістській втомі втратив будь який зв'язок з реальністю як такою.

Саме в цьому контексті праця Кантена Меясу «Після скінченності: Нарис про необхідність контингентності» оголосила початок «спекулятивного повороту». Меясу кидає виклик традиції кореляціонізму через свій знаменитий аргумент «архівікопного», що зводиться до простої проблеми: як кореляційна філософія може осмислити наукові висловлювання про реальність, яка існувала до появи будь-якої свідомості?

Ця прапрадавні реальність вимагає від мислення вийти за власні межі. Для Меясу, неспроможність сильного кореляціонізму, який він пов'язує з Кантом та його послідовниками, мислити Велике Зовнішнє має фатальний наслідок у вигляді фідейзму. Якщо розум обмежений лише феноменальним світом, тоді він втратить будь-яку раціональну підставу для критики ірраціонального абсолюту, наприклад релігійного фанатизму.

Відповідь Меясу є водночас радикальною та парадоксальною. Він пропонує не повернення до наївної «докритичної метафізики», а спекулятивний шлях до нового Абсолюту через саму логіку кореляціонізму. Він абсолютизує саму скінченність, доводячи що єдине, що ми можемо мислити як абсолютне, це відсутність будь-якої необхідної підстави для існування будь-чого. Принцип фактуальності виводить нас за межі кореляційного кола, оскільки він описує не епістемологічні межі, а онтологічні істини. Новий Абсолют, доступний раціональному, математичному доведенню, через діагональний аргумент, Меясу ідентифікує як «Гіпер Хаос» – нескінченний потенціал будь-якої сутності виникати і зникати без жодної причини. Схожим чином критикує і прагне реформувати західну метафізику італійський філософ Емануеле Северино. У випадку одіозного італійця пропозиція реформи полягає у виправленні онтологічної неточності у інтерпретації філософії Парменіда. Стосовно філософського спадку європейських мислителів Северино стверджує: «Метафізичний спосіб мислення став каменем, крицею, звичкою людей. Саме тому, що абстрактна думка(тобто «спосіб мислення») успішно опанувала праці Заходу, ця думка тепер має силу, яку годі подолати самою лише абстрактною вправою філософської думки»[6, с. 353]. Меясу слід за Северино пропонує радикальні зміни в мисленні та категорійній аксіоматиці, але, чи є постулювання онтологічної перемоги, у вигляді відновлення Великого Зовнішнього, також перемогою над кореляціоністським нігілізмом?

Предметом даного дослідження є критичний аналіз спекулятивного проекту Кантена Меясу та обґрунтування тези, що його філософія, попри свої антирелятивістські інтенції, є не подоланням нігілізму, а його найрадикальнішою формою – «спекулятивним нігілізмом».

Ми стверджуємо, що Меясу, намагаючись врятувати філософію від «слабкого нігілізму», у формах релятивізму, фідейзму та суб'єктивізму, насправді онтологізує нігілізм, перетворюючи його з культурної й аксіологічної проблеми на фундаментальний аспект буття. Якщо для Ніцше «смерть Бога» була подією, що відкривала простір для аксіологічної переоцінки та волі до влади, то для Меясу смерть необхідності є абсолютною, позачасовою онтологічною істиною. Це не просто відсутність підстави для цінностей, а доведення того, що сама тканина реальності є абсолютною байдужістю, чистим Хаосом, для якого наш впорядкований світ, разом з усіма цінностями, сенсами та законами, є лише тимчасовим і нічим не гарантованим кидком ігрових кубиків. Саме цей висновок ми ідентифікуємо як найглибшу форму філософського нігілізму.

Основна частина. Стратегія Меясу, спрямована на вихід з кореляційного кола, є значно витонченішою, ніж проста реставрація докантианської метафізики. Він не намагається спростувати кореляціонізм, атакуючи його ззовні, натомість, він використовує інструментарій самої критичної філософії проти неї ж. Якщо для Канта кореляціонізм був інструментом обмеження домагань розуму задля порятунку знання та віри, то для Меясу саме це обмеження стало ідеологічною перепоною та фідейстським захистом від Абсолюту.

Центральною точкою спекулятивного маневр є питання істинності статусу принципу достатньої підстави. Кореляційна філософія, особливо у своїй кантіанській версії, хоч і заперечувала нашу здатність пізнати необхідні зв'язки у ноуменальному вимірі, ніколи не наважувалася ствердити їх відсутність. Меясу пише: «Кореляціонізм полягає в дискваліфікації будь якого прагнення розглядати сфери суб'єктивності й об'єктивності незалежно одна від одної» [4, с. 18]. Як зазначає далі автор, кореляціонізм завжди імпліцитно припускав, що за межами свідомості панує певний, нехай і непізнаний, порядок. Сильний кореляціонізм, намагаючись захистити розум, насправді захищав віру в імпліцитну необхідність буття, роблячи цю віру недоступною для раціональної критики.

Вихідним пунктом для Меясу стає радикалізація проблеми Г'юма. Якщо Г'юм продемонстрував епістемологічну неможливість довести необхідність причинно-наслідкових зв'язків, то Кант обґрунтовував необхідність, перенісши її у царину трансцендентального. Г'юм наступним чином констатував статус причинності: «Таким чином, хоча причинність – філософське відношення, оскільки містить у собі суміжність, послідовність і постійне поєднання, однак ми не можемо вважати її природним відношенням, яке об'єднує ідеї, і на основі якого ми міркуємо і виводимо висновки» [1, с. 115]. Меясу приймає виклик Г'юма, відкидаючи рішення Канта. Він ставить питання: звідки ми взагалі взяли, що в основі реальності лежить необхідність й причинно-наслідковий зв'язок, а не контингентність?

Сильний кореляціоніст змушений стверджувати: «Ми не знаємо, чи є світ необхідним, чи контингентним, оскільки ми не маємо доступу до «речей в собі». Таке твердження є формою догматизму, адже припускає можливість того, що світ є необхідним, без жодних розумної підстави для висунення такого припущення.

Саме тут Меясу здійснює свій ключовий логічний стрибок, який ми ідентифікуємо як серце спекулятивного нігілізму. Це перехід від епістемологічного сумніву до онтологічного твердження. Він доводить, що ми не маємо жодних раціональних підстав вважати, що закони природи є необхідними. Якщо вони не є доведено необхідними, отже вони є контингентними. Єдине, що ми можемо мислити як абсолютно необхідне це і є сама контингентність. Цей хід відомий як «діагональний аргумент», стверджує, що якщо б сама контингентність була контингентною (тобто, якби вона могла одного дня зникнути і поступитися місцем необхідності), це б означало, що вже зараз існує якась необхідна надпричина, яка керує переходом від контингентності до необхідності. Такий крок неминуче повертає нас у тенета традиційної догматичної метафізики, відкинутої Меясу та кантіанцями.

Отже, єдиним несуперечливим висновком буде визнати за контингентністю статус абсолютно необхідного принципу, що описується Меясу терміном «принцип фактуальності»: «Речі, якщо вони є, повинні з необхідністю бути фактами; але ніщо не зобов'язує, щоб ці фактичні речі були» [4, с. 114]. Експлікація його змісту зводиться до судження, що не лише речі, але й самі закони, що керують речами є безпідставними, випадковими і можуть змінитися в будь-який момент без будь-якої причини. Це не просто «закинутість у світ» у гайдеггеріанському сенсі, а парадоксальний онтологічний закон, який стверджує, що реальність за своєю суттю є беззаконною, іншими словами Гіпер Хаос. Це не просто хаос у контексті відсутності порядку, а вічна, невичерпна, некерована можливість будь чого, включаючи виникнення та зникнення нашого космосу.

Цей проект, що мав на меті подолати слабкий нігілізм кореляціонізму, привів нас до онтологічного Абсолюту, який є нічим іншим, як абсолютизацією самої нігілістичної порожнечі. Перехід від питання «ми не знаємо, чи є сенс?» до тези «ми раціонально довели, що сенсу, як необхідної підстави, не існує» і є тією ланкою, де класичний нігілізм перевтілюється на спекулятивний.

Щоб оцінити радикальність проекту Меясу, необхідно провести чітку демаркаційну лінію між його революційними ідеями та класичним нігілізмом, що постає на сторінках Фрідріха Ніцше. Ніцшеанський нігілізм, проголошений у знаменитій тезі «Бог помер», є насамперед культурно-історичною й аксіологічною подією. Це констатація краху платонічно-християнської метафізики, яка слугувала трансцендентною основою та фортецею західної моралі. «Смерть Бога» відкриває прірву

знецінення вищих цінностей, і людина опиняється у світі, позбавленому глибинного сенсу, мети та морального закону.

Проте, для Ніцше цей момент є амбівалентним. Він є небезпекою у випадку тріумфу пасивного нігілізму й засилля «останніх людей», але водночас і найвищою можливістю, адже безодня, що розкрила нам свою пашу є порожнім простором, що потребує якісного заповнення. Нігілізм для Ніцше це завдання та перехідний етап, який необхідно здолати через «переоцінку всіх цінностей» та актив творчої волі до влади. Абсурдність постхристиянського світу є викликом, який провокує появу Надлюдини в якості творця нових нересентиментарних цінностей. Таким чином у Ніцше нігілізм виступає кризою сенсу, що розгортається на тлі онтологічно стабільного, хоч і байдужого світу.

Нігілізм, який випливає з філософії Меясу, має принципово іншу природу, оскільки це не культурний діагноз, а онтологічний вирок. Меясу проголошує не смерть Бога, а щось значно співставно фундаментальне – «смерть необхідності». Не лише цінності є рукотворною конструкцією свідомості, але й сам наш впорядкований космос, закони фізики, хімічні константи та біологічна еволюція є такою ж безпідставним, тимчасовим явищем.

Тут і виявляється радикальність нового нігілізму. Ніцшеанський проект подолання нігілізму все ще імпліцитно спирався на певну стабільність буття. «Воля до влади» могла творити сенс у світі, який, хоч і був позбавлений трансцендентної мети, проте підкорявся сталим законам. Ніцше, наче звертаючись до порожнечі безцінності світу пише: «Що означає нігілізм? Те, що найвищі цінності знецінюють самі себе. Мета відсутня; «навіщо?» не знаходимо відповіді» [8, с. 9] У світі Меясу цей проект стає онтологічно марним. Будь яка «переоцінка цінностей», будь який акт творення сенсу, етична система, яку б збудувало людство, є піною на хвилях океану.

Спекулятивний нігілізм Меясу паралізує саму можливість аксіологічного проекту, оскільки він знецінює не лише зміст цінностей, але й саму платформу, на якій ці цінності могли б розгортатися. У слабкому нігілізмі кореляціоністів, світ для нас був єдиною реальністю і мав абсолютну феноменальну вагу. У Меясу цей наш впорядкований світ отримує статус онтологічної ілюзії не тому, що за ним стоїть справжній, як у Платона, а тому що він є лише одним з нескінченно можливих сторін ігрових кубиків Гіпер Хаосу. Наша реальність онтологічно не має жодних переваг над будь-якою іншою, найбожевільнішою можливою реальністю. Петер Галвард наступним чином описує становище індивіда, після прийняття доктрини Меясу: «Якщо ми поглянемо крізь отвір, який ми відкрили в бік абсолюту, те, що ми там бачимо, – це досить загрозлива сила – щось невідчутне, здатне знищувати як речі, так і світи, породжувати жахливі абсурди, але також і не чинити нічого взагалі...» [7, с. 52].

Екзистенційний нігілізм, у редакції Альбера Камю, залишав простір для людського бунту, для героїчного «сізіфового» ствердження сенсу перед обличчям абсурду. Цей бунт мав мету, оскільки він був спрямований проти стабільного, хоч і мовчазного всесвіту. У Меясу сама ідея бунту є контингентною. Його світ це не мовчазний партнер у монолозі абсурду, а божевільний деміург, який може скасувати сам закон тяжіння, і зробити це без жодної причини.

Це підводить нас до фінального визначення «спекулятивного нігілізму» як філософської зневіри, яка розглядається не в контексті психологічного стану, а філософського присуду. Меясу мав на меті врятувати раціоналізм від «фідеїзму» кореляціоністів, які, на його думку, капітулювали перед обличчям ірраціонального. Його спекулятивна перемога полягає в тому, що він довів, що розум може мислити Абсолют. Але його філософська трагедія полягає в тому, що цей Абсолют виявився онтологічним втіленням того самого фідеїзму, з яким він боровся, іншими словами віри у те, що все можливо.

Таким чином, Меясу не долає нігілізм, а виводить його з підпілля. Він бере епістемологічний нігілізм постмодерністів, де все є конструктом, а істина це релятивні конфігурації сенсів, і підсилює його до нечуваної міри, перетворюючи на онтологічний нігілізм, де сама реальність є абсолютним ніщо, яке маскується під щось.

Здійснений Кантенем Меясу проект є без сумніву, одним із найсміливіших та найоригінальніших філософських задумів сучасності, як зазначає український філософ Лідія Сафонік: «Водночас позитивним є те, що все ж таки, спекулятивний реалізм, з одного боку, робить спроби розширити рамки того, як ми уявляємо реальність, сумніваючись у звичних антропоцентричних підходах щодо світу» [5, с. 53]. Вихідна інтенція, що живила цей проект є порятунок європейської філософії від фідеїстської капітуляції й релятивізму кореляціонізму. Іронія проекту полягає у тому, що його Абсолют виявляється структурно тотожним тому фідеїзму, який він так прагнув подолати. Головна

небезпека кореляціонізму полягала в його принципі толерантності до будь-якої форми ірраціональної абсолютної віри. Кореляціоніст змушений визнати базову агностичну установку, згідно якої неможливо довести, а особливо й спростувати, існування Бога чи інших потойбічних сил. Отже, Меясу не заперечив фідейстичні настанови кореляціонізму, натомість він озброїв його аргументами, незрівнянно потужнішими за будь-яку апеляцію до віри.

Меясу, звісно, передбачав цю небезпеку. Його єдина «зачіпка», єдиний порятунок від повного хаосу це математика. Він стверджує, що на відміну від фізичних законів, математичні та логічні істини не є контингентними. Його складний діагональний аргумент, що спирається на теорію множин Кантора, має на меті довести, що сама структура контингентності, як трансфінитна сукупність усіх можливих варіантів, є абсолютною та неkontингентною. В цьому місці слушно процитувати Корчєвнього, що у своїх оцінках ролі спекулятивного реалізму в сучасності наголошує на відчуженості людського у світі Меясу: «Картографуючи поле актуальної філософської думки, дослідники, що асоціюються зі спекулятивним реалізмом, роблять значний внесок у концептуалізацію антиреалізму» [3, с. 71].

Однак, саме звернення до сухих математичних схем і відсторонених від людських переживань абстракцій, є найвищим виявом філософської зневіри. Абсолют, який Меясу описує за допомогою математики являється холодним, позбавленим будь якої зайвої якості, скелетом самого Хаосу. Це структура чистої можливості, абсолютно байдужа до будь-якого змісту, цінності чи сенсу. Якщо ніцшеанський нігілізм був драмою втрати антропоморфного Бога, то спекулятивний нігілізм Меясу є відкриттям безликого Абсолюту, який є просто математизованою порожнечою.

Цей математичний початок не може слугувати жодною основою для аксіології. Він не пропонує нічого, за що можна було б зачепитися волі, розуму чи афекту.

Однак, Кантен Меясу є послідовним мислителем, щоб не побачити ту онтологічну прірву, яку відкриває його власний Принцип фактуальності. Він чудово усвідомлює, що Абсолют як Гіпер Хаос, доведений з раціональною строгістю, неминуче породжує ту саму філософську зневіру, яку ми виявили. Байдужість його Абсолюту, що знецінює будь-яку закономірність, є досконалою формулою сучасного нігілізму. Саме тому в своєму «*magnum opus*» Меясу пропонує рішення, яке повинно врятувати його філософське дітище від власних руйнівних наслідків. На сторінках твору він описує цей процес як «спекулятивну надію».

Логіка цієї надії парадоксальна, але впливає з самої всемогутності Гіпер Хаосу. Якщо Гіпер Хаос є абсолютною можливістю, тоді його влада не знатиме жодних меж. Це означає, що Гіпер Хаос спроможний утворити не тільки тимчасовий порядок, як космос для прикладу, але й те чого ніколи не було і що здається логічно неможливим з нашої точки зору – він може породити саму Необхідність. Іншими словами, Хаос у своїй безмежній всемогутності, може одного дня без причини утворити такий результат, який докорінно змінить правила гри. Він може породити вічний, неkontингентний закон, який він називає «Майбутнім Богом» або абсолютною справедливістю. Ця гіпотетична онтологічна подія є тією можливістю, променем надії який Меясу залишає людству після зіткнення з жорстокими обставинами існування Абсолюту. В цьому контексті слушно зауважив український дослідник Ігор Карівець: «Пошуки сучасних спекулятивних реалістів “незалежних об’єктів” нагадують пошуки “загубленого світу”. Проте, такі “незалежні об’єкти загублених світів” маніфестують чуже, яке може лякати людину, бо вона з ним не знайома – вона немає жодного інтенціонального зв’язку з ними» [2, с. 24].

Такий сумнівний порятунок тільки підважив його антифідейстський й антинігілістичний проект, засвідчивши абсолютний крах перспективного задуму.

Найперше, така позиція не має жодної раціональної підстави. Весь проект Меясу був присвячений відновленню раціонального, доказового доступу до Абсолюту. Проте сподівання на раптове виникнення Необхідності не спирається на жоден доказ, іншими словами це чиста віра в космічну лотерею. Гіпер Хаос, будучи нейтральним у найвищому ступені цього слова, з тією ж самою ймовірнісною безпричинністю може породити вічне пекло, немислимі страждання або тотальну дезінтеграцію, адже йому нічого не перешкоджає. Немає жодної розумної підстави сподіватися на бажаний результат.

По-друге, найважливішим фактом є те, що Меясу стає на стежку того самого фідейзму з актами сліпої віри, яким попередньо оголосив філософську війну. Меясу критикував кореляціонізм за те, що той не спромігся створити аргументативні інструменти боротьби з фанатиками та догматиками. Але чим спекулятивна надія відрізняється від віри й поклоніння Абсолюту будь якого фанатика? В обох

випадках ми маємо справу з вірою в чудо, в безпричинне втручання у порядок речей. Зла іронія в тому, що фідейзм спекулятивного реалізму є навіть слабшим за традиційний. Релігійний фанатик принаймні вірить в існуючого Бога, який має волю, благість та інші антропологічні прояви вищого духовного життя. Меясу ж пропонує нам вірити в те, що ірраціональний Хаос одного дня випадково вчинить акт абсолютної благодаті. Це не просто віра – це віра у віру, сподівання на те, що абсолютна випадковість виявиться милосердною.

Отже, Меясу, намагаючись уникнути звинувачень у нігілізмі, вдається до того самого фідейзму, який він таврував як хибне й примітивне філософське бачення реальності. Він не може питома обґрунтувати жодної основи для цінностей, відповідно він пропонує нам вірити в їх можливе, але абсолютно не гарантоване, виникнення у майбутньому. Його проект, що починався як найсуворіший раціоналізм, завершується найвідчайдушнішим актом віри. Це не просто філософська зневіра, замаскована під надію, це доказ того, що його система доведена до свого логічного кінця, змушена сама собі суперечити, щоб уникнути самознищення. Вона не долає нігілізм, а лише відкладає його, переносячи надію на порятунок у нескінченний простір малої ймовірності.

Висновки. В дослідженні ми здійснили критичний аналіз напрямку спекулятивного реалізму, в особі Кантена Меясу і його праці «Після скінченності: нарис про необхідність контингентності». Наша центральна теза полягала в тому, що цей проект, попри декларовані антинігілістичні та антифідейстичні інтенції, не просто зазнає невдачі у подоланні нігілізму, але являє собою його найрадикальнішу форму. Проведений аналіз підтвердив цю тезу, продемонструвавши, що філософія Меясу завершується глибокою філософською зневірою, яка випливає з її власних засновків.

Ми простежили шлях від деконструкції кореляціонізму до доведення нового Абсолюту в іпостасі принципу фактуальності, або Гіпер Хаосу. На відміну від класичного нігілізму, який був аксіологічною кризою, спекулятивний нігілізм є онтологічним вироком. Він знецінює не просто вищі цінності, а саме середовище для існування будь-яких цінностей та сенсу, включно з повторюваністю й всюди-сущістю фізичних законів. Це робить онтологічно марними будь які проекти екзистенційного бунту чи творчої волі.

Ключовим у нашій критиці стало виявлення фундаментальної суперечності, що лежить у серці спекулятивного реалізму. Меясу не спростовує релігійного фанатика – він, як ми показали ненавмисно надає йому найпотужніший аргумент, який коли-небудь існував.

Проаналізована спроба автора врятувати свій проект від власних нігілістичних висновків завдяки математиці та спекулятивній надії на майбутнього Бога. Спекулятивна надія остаточно викриває крах раціоналізму, адже вона є не чим іншим, як найслабшою формою фідейзму.

Таким чином, цей проект являє собою досконалу трагедію розуму. У прагненні довести всемогутність розуму, що здатний пізнавати й мислити Абсолют, він підводить нас до висновку, що Абсолют є чистим Гіпер Хаосом, а єдиним порятунком від цього жаху є ірраціональний акт віри. Ця самосуперечність, це логічне самогубство раціоналізму є тим, що ми визначили як спекулятивний нігілізм – найрадикальнішу і найпослідовнішу форму зневіри в сучасній філософській думці.

Література:

1. Г'юм Д. *Трактат про людську природу: Спроба запровадження експеримент. методу міркувань про об'єкти моралі*. Пер. з англ. П. Насада. Київ: Видавничий дім «Всесвіт», 2003. 552 с.
2. Карівець І. Спекулятивний реалізм у пошуках втрачених та незалежних від людини об'єктів. *Epistemological Studies in Philosophy, Social and Political Sciences*. 2024. Т. 7, № 2. С. 18–26. Режим доступу: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/1201/1627>.
3. Корчевний В. О. Спекулятивний реалізм у контексті сучасної філософської думки. *Наукові записки НАУКМА. Філософія та релігієзнавство*. 2020. Т. 6. С. 68–80. Режим доступу: <http://nzpr.ukma.edu.ua/article/view/222656/222897>.
4. Меясу К. *Після скінченності: Нарис про необхідність контингентності*. Пер. з фр. А. Ріпи. Львів: Контур, 2024. 196 с.
5. Сафонік Л. Спекулятивний реалізм і об'єктно-орієнтована онтологія в контексті сучасної метафізики. *Тези звітної наукової конференції філософського факультету (ЛНУ)*. Львів, 2025. С. 52–54. Режим доступу: https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/04/Tezy_zvitnoi_naukovoї_konferentsii_filosofskoho_fakultetu_2025-1.pdf.
6. Северино Е. *Сутність нігілізму*. Пер. з іт. Ю. Олійник. Київ: Темпора, 2020. 688 с.
7. Hallward P. Anything is Possible: A Critique of Quentin Meillassoux's «After Finitude». *Radical Philosophy*. 2008. Vol. 152. P. 51–57.
8. Nietzsche F. *The Will to Power*. Trans. W. Kaufmann & R. J. Hollingdale. New York: Vintage Books, 1968. 576 с.